

Programul de Dezvoltare a Municipiului Chișinău

Ranogaet LILIA.

1. Politici urbanistice principale

- **corectarea Planului Urbanistic General (PUG) și începutul elaborării unui plan Spatial** care va include și Planul Urbanistic Accent pe Habitatul Suburban, localitățile suburbane ale Municipiului dezvoltate și făcute **attractive pentru turiști, pentru viața**. Planul va avea Statut de Constituție /Biblie a Municipiului;

- **elaborarea PUZ și PUD pentru localitățile afiliate Municipiului;**
- **stabilirea zonelor protejate cu mai multe spații publice libere de comerț și automobile, în care oamenii să poată comunica și interacționa;**
- **stoparea distrugerii spațiilor verzi și plantarea de noi spații pentru recrearea locuitorilor, în special a bătrânilor și a copiilor;**
- **cercetarea și valorificarea patrimoniului arhitectural;**
- **amenajarea spațiilor subterane;**
- **amenajarea spațiilor suburbane;**
- **precizarea regimurilor de construire – aliniamente; înălțime; procentul de ocupare**

a teritoriului (POT) și coeficientul de utilizare a terenului (CUT) care tot trebuie revazute

PRIORITAR.

- **stabilirea de reglementări ale aspectului exterior al construcțiilor;**
- **revizuirea sistemelor de organizare structurală a transportului, drumurilor și a nodurilor;**
- **prioritizarea infrastructurii tehnico-edilitare (ansamblul sistemelor publice de furnizare/prestare a serviciilor de utilități publice);**
- **digitalizarea serviciilor oferite de Primărie și acordarea lor de la distanță;**
- **crearea unor instrumente eficiente de asistare a deciziilor administrației municipale.**
- **crearea unui oraș SMART**
- **crearea condițiilor bune în raza municipiului, cu o infrastructură dezvoltată, pentru ca să devină atractivă și să creeze condiții pentru transferarea organizațiilor din centrul Chișinăului în periferii.**

Miza: se va elibera orașul de trafic un oraș construit după un plan nu are probleme cu parcuri, inundații, devin mai attractive cartierile; orașului și suburbiile.

2. Actualizarea Planului de Dezvoltare socio-economică a Municipiului

- **substituirea paradigmei: de la consum și remitențe investiționale nevalorificate – la valorificarea corectă a resurselor renovabile (capital, oameni și pământ);**
- **stimularea competitivității pentru o economie inovativă și sustenabilă, ridicarea bunăstării și calității vieții, cu protecția mediului și cu eficiență energetică;**
- **coparticiparea, cu aport organizațional și financiar, la construcția șoselei auto de centură în jurul Chișinăului (proiect de anvergură al unui fost Minister al**

Transporturilor în valoare de 200 milioane euro) analizat acest proiect , cauza de ce nu a fost valorificat si revizuit incadrar in Plan General , reevaluat.

- **restaurarea** – în baza Planului Urbanistic Zonal (PUZ) – a **Centrului istoric** si transformarea in atractie pentru turisti.
- formarea unui **Consiliu Consultativ** al Primăriei din reprezentanții ai Societății Civile care să expertizeze și avizeze proiectele de construcție, inclusiv amplasarea unităților industrial și de comerț (gherete, terase, curți, parcări, stații PECO, hale de producție etc.) – ca un prim-**filtru de epurare** a proiectelor **neconforme** Conceptului de Dezvoltare și Planurilor Urbanistice;
- crearea, pe bază de voluntariat, a **Gărzii Urbanistice** (se cunosc peste 2000 de construcții ilegale);
- restabilirea spațiilor verzi pierdute în ultimii ani (peste 300 din totalul de 3500 ha).

Miza: se vor valorifica toate posibilitatile pentru economia orasului .oras atractiv pentru viata si pentru investitii.

3. Extinderea pe piața investițională a instituției dezvoltătorului

- **practica europeană "fee-development"**, cu implicarea unor echipe competente pe întreg palierul **problemelor investiționale** de dezvoltare, **ce vor elimina schemele de excrocherii în construcția blocurilor rezidențiale pe seama investitorilor particulari – viitorii proprietari de locuințe;**
- **îmbunătățirea Programului de construcție a locuințelor sociale (la preț < 300 EURO/M2) – "PRIMA CASĂ";**
- crearea unui **Fond de Susținere a Dezvoltării** construcțiilor locative pentru **familii tinere, in zonele rurale**
platile pentru Autorizatii pentru blocurile locative sa fie calculate la m2 nu egal cu cel de la particular.
Companiile de constructive sa aiba obligat amenajarea teritoriului adecvat numar locuinte.

Pentru zonele **cu multe blocuri** obligator **infrastructura** ,minim gradinita.

Institutiile de proiectare ce apartin **minicipiului** sa lucreze **in folosul Municipiului**

Miza: tranziția sistemului investițional spre practica europeană, în beneficiul populației, al investitorilor și al Primăriei; stoparea componentei infracționale, ridicarea nivelului calității în construcții.

4. O altă abordare a transportului urban și a Comunicațiilor

Extinderea rapidă a zonelor periferice și creșterea mobilității populației ce se deplasează cu unitățile personale de transport și autobuzele de rută înseamnă, în perioada de tranziție, o mai mare solicitare pentru partea centrală, istorică a urbei, unde dezvoltarea infrastructurii rutiere este îngreuiată. Direcția de dezvoltare a rețelei stradale devine descongestionarea centrului de tranzit și **limitarea treptată** a transportului rutier în **partea istorică a orașului**.

Direcțiile prioritare de modernizare/dezvoltare (Master-Plan) în domeniu:

- **rețelele transportului public urban și suburban să se proiecteze și să se dezvolte ca un sistem integrat;**

- introducerea transportului rapid
  - **infrastructură rutieră cu parcaje auto, prin implementarea tehnologiei germane a "parcărilor ECO" sub formă de gazoane verzi; în microraiioane pot fi parcări mecanizate multietajate ș.a.;**
  - **piste pentru bicicliști**, unite într-o rețea de piste ca transport alternativ pe distanțe mici și medii, ce ar diminua presiunea pe transport public și pe mediu.
- Parcări pentru biciclete** și renta biciclete și alte **noi transporturi eco-sport**. Obiectivele rutiere reabilitate și cele noi să prevadă piste trasate pentru bicicliști pe carosabil. Unde dimensiunile nu permit – pe trotuare;
- extinderea rețelei de troleibuze, cu stații-terminus lângă șoseaua de centură, ce va fi construită prioritar;
  - reamplasarea **Garii Auto din Centrul orașului**. Piața Centrală să rămână o piață agro-alimentară;
  - **autorizările de construire** a obiectivelor și instituțiilor de interes public să fie condiționate cu amenajarea de **parcări în limita teritoriului**, a proprietății private a beneficiarului /investitorului;
  - **amenajarea – prin studii de fezabilitate – a intersecțiilor**, cu o perspectiva de două niveluri, a acestora, **acum – inadmisibil de puține**;
  - în cazul **creșterii ponderii zonelor rezidențiale exterioare a orașului**, acestea să se amplaseze **preponderant în zona șoselei de centură din jurul orașului**, unde să se creeze puncte de transfer, dotate cu parcări tip P&R (park and ride) pentru **a nu admite majorarea traficului pe traseele radiale**;
  - **construcția de străzi și magistrale cu flux continuu după construcția centurii de ocolire**;
  - **alocarea de investiții publice și atragerea celor private în dezvoltarea infrastructurii pietonale**, cu trotuare amenajate pentru pietoni, treceri pietonale denivelate/subterane și repararea celor existente, locuri de așezat, rampe pentru cărucioare, stâlpi de delimitare a trotuarelor. Interzicerea parcării automobilelor pe trotuare, prin bariere de protecție, mai ales în sectorul Centru; participarea obligatorie a proprietarilor de imobile la menținerea curățeniei pe spațiile adiacente;
  - un **Master Plan General al Transportului Urban**. Aceste elemente se vor lua în considerare la elaborarea noului plan urbanistic general (vezi *Prioritatea nr. 1*).

**Miza: Abordarea unui principiu nou – "Planificare și dezvoltare durabilă pentru oameni";
îmbunătățirea radicală a mediului urban.**

5. Mediul ambiant

- un **sistem viabil de management al deșeurilor**. Organizarea **unei industrii noi de prelucrare/reciclare a deșeurilor**, prin care investițiile, mai ușor de accesat, reclamă sisteme integrate de gestionare a deșeurilor la nivel regional, în paralel cu închiderea depozitelor de deșeuri neconforme;
- finanțarea, din fonduri speciale (naționale și europene), a măsurilor de colectare, sortare, transportare, tratare și depozitare a deșeurilor, combinate cu măsuri de reducere a cantității de deșeuri organice menajere, conform principiilor și practicilor UE în domeniu (exemplu **Suedia procesează 96%** din deșeuri menajere, iar R. Moldova – 1%);sau parteneriat cu locuitorii Municipiului .
- aplicarea principiului "**cine poluează – plătește**" — compensarea daunei

pricinuite mediului înconjurător și sănătății populației;

- elaborarea unui Master-Plan al Sistemului de Management integrat al deșeurilor solide în întreg Municipiul;
- **atragera de fonduri pentru construcția** unei uzine de ultima generație (tehnologia de piroliză la temperaturi ridicate de prelucrare termică a deșeurilor solide, fără poluare); instalarea, la poligonul din Țîntăreni, a unei uzine mobile de colectare a biogazului, cu producerea energiei termoelectrice și a unei sere industriale;
- **curățirea, cu tehnologii noi, a lacurilor în zonele de agrement.** Amenajarea zonelor adiacente prin parteneriat public-privat, reabilitarea și amenajarea albiei râului Bîc;
- un Program pentru **parteneriat public-privat: "FAS&CIP"** (fațadă-acoperiș-scară și curte-iluminare-parcare), cu reabilitarea termică a fațadelor și modernizarea acoperișurilor, implementarea experienței europene (la Copenhaga dezvoltătorii sunt obligați să execute acoperișuri verzi, ce absorb bioxidul de carbon și apele fluviale, protejează contra razelor ultraviolete ș.a.) la blocurile de locuit și instituțiile publice din municipiu; încurajarea investitorilor pentru proiecte de reabilitare termică a imobilelor din sfera bugetară (proiect-pilot), în perspectivă – și a blocurilor rezidențiale, prin contracte de servicii energetice (ESKO);
- un **proiect-pilot de reorientare a dezvoltătorilor de la construcția blocurilor noi spre modernizarea blocurilor de locuit vechi;**
- **amenajarea/reabilitarea curților de cartier – a căilor de acces, a locurilor de colectare a gunoiului, a spațiilor verzi, a locurilor de odihnă, a terenurilor de joacă pentru copii;**
- construcția, prin parteneriat public-privat, a **parcărilor verzi-eco** (experiența germană) pe terenuri adiacente imobilelor publice și agenților economici;
- promovarea conceptului de **Dezvoltare Durabilă**, în baza unui proiect-pilot, public-privat: **Orasul Smart.**

Miza: Schimbarea viziunilor asupra calității vieții și stării mediului înconjurător, aderarea

la trendul global de dezvoltare durabilă – "Economia Verde". Impactul va avea și încărcătură educațională și efect direct asupra multor aspecte al calitatii vietii.

6.Modernizarea habitatului suburban

- **consultări săptămânale cu primarii localităților afiliate Municipiului pe problemele din Program;**
- implementarea a cinci proiecte-pilot de dezvoltare durabilă – **modernizarea localităților suburbane**, menite să genereze o nouă piață BIO, substituind importul masiv de produse alimentare pe piața Municipiului.

Măsurile de bază ale acestui mega-proiect:

- **organizarea unei agriculturi ecologice** performante în comunele municipiului, pe suprafețe mici și medii, prin modernizarea tehnologică, management durabil al solului și schimbarea paradigmei de dezvoltare socio-economică. (Conceptul de proiect "Schimbarea paradigmei de dezvoltare socio-economică ;
- **implementarea în școli/licee la sate**, a proiectului "**formarea tânărului** ",

popularizând conceptul: Viata sanatoasa – Sali de sport ,grupe de interes dupa program,,parcuri tehno, **TINERI PTEGATITI PENTRU VIITOR.**

- **amenajarea piețelor agro-alimentare** cu un comerț civilizată în interesul consumatorului și al producătorului;
- **promovarea agro-turismului prin crearea unui Parc-Eco** pe o suprafață totală de 1000–3000 ha, ai cărui rezidenți vor fi structuri de afaceri format "Eco-Ferma" cu profil de turism rural "verde" și agricultură ecologică "Green-PIK", asociate în mini-clustere (grupuri) din mini-ferme (eco-ferme tematice). Nucleul structurilor este un proiect inovațional inedit: Solar bio-vegetal pasiv (cunoaștem deținători ai licenței de brevet pentru construcție);
- crearea a două centre agroindustriale cu hab-uri în Grătiești și Vadul lui Vodă;
- construcția unei stații-pilot de biogaz cu microcentrală termo-electrică cu turbină (în perspectivă, în fiecare localitate din componența Municipiului) ca în Gussing, Austria;
- preluarea experienței cu privire la promovarea investițiilor în dezvoltarea segmentului "energiei verzi" (solare).

Miza: Atragerea investițiilor în economia Municipiului, dezvoltarea agro-turismului eco, mărirea atractivității zonelor suburbane și acumularea experienței în schimbarea paradigmei de dezvoltare socio-economică, ; pentru un viitor brand de "Oraș Verde" (Green City) al mun. Chișinău, în sensul valorificării celor mai avansate practici adecvate Economiei Verzi.

7.Managementul și politica decizională în Primărie

- toate **deciziile importante** cu impact major asupra locuitorilor Municipiului se vor lua prin **consultări publice**, ca locuitorii să-și **exprime liber opinia** despre municipiu, cartier, bloc de locuit; practicarea dialogului continuu cu persoanele cu **dizabilități**, pentru mai bune condiții de viață, dezvoltând **parteneriate** cu sistemele lor asociative, **pensionarii voluntari** in Municipiu.
- introducerea în managementul Primăriei a modelului propus de renumitul savant Florin Colceag – "Policy Making! – o echipă din cei mai buni specialiști într-un domeniu vor fi plasați în structurile Primăriei, pentru a da continuitate programelor, indiferent de primarul sau fracțiunea ce succede la administrare;
- pentru a atrage **investiții**, se va crea un **Centru** de elaborare proiecte (în componența Direcției Patrimoniul municipal Chișinău), pentru a nu rata oportunități de **dezvoltare** precum **atragerea fondurilor europene**.
- evaluarea **patrimoniul public municipal**, cu rezultatele făcute publice. Înstrăinarea se va produce, în caz de necesitate argumentată, **prin licitații deschise**, ca **bugetul municipal să câștige** din vânzări;
- **expertizarea structurii funcționale a Primăriei, cu optimizarea funcțiilor**; a structurilor, adecvat dezideratelor și priorităților ce le stau în sarcină, cu precădere gestionarea proiectelor;
- **Consiliului Municipal** unul lucrativ **nu** inpedicativ sau doar **pentru mite**.

- formarea unui **grup de expertiză din specialiști** care vor **face studii de impact** și de **analiză a nevoilor**, menite să împiedice apariția de decizii abuzive sau aberante;
- crearea unui **Fond de protecție socială** a categoriei de **pensionari** cu pensia mica **Fondul format din bugetul amenzi**.
(un supliment la pensie ; compensare la facturi, ajutoare la nevoi).

Miza: aplicarea unui management bazat pe priorități; ridicarea nivelului de încredere a populației în instituția primăriei, începând de la cartier.

8. Politici sociale

Scopul și misiunea de bază al Administrației Publice Locale este prestarea serviciilor

publice de calitate pentru cetățeni. Funcționarul public, prin definiție, servește cetățeanul. Acest postulat va fi în atenția permanentă a Primarului și impus funcționarului primăriei. **Sloganul "SUNTEM IN SLUJBA OAMENILOR"** va fi chintesența relației Primărie–Cetățean.

Proiectele enumerate în continuare necesită un volum impunător de investiții (sute de milioane de EURO). Iată-le:

- **Educația, Sănătatea și Cultura** – petrele de temelie ale unei Națiuni. Ținem cont de axioma: **progresul economic atrage după sine și progresul social!** Pe agenda priorităților Primăriei vor fi în permanență politicile specifice pentru pensionari, persoane cu dizabilități, tineret, elitele societății, familiile cu mulți copii și alte categorii defavorizate. Pentru fiecare din aceste categorii vor fi inițiate programe de susținere și ajutorare. O sursă financiară de susținere va fi un Fond de solidaritate, alimentat și din acumularea amenzilor pentru încălcarea legilor, deciziilor și din comiterea infracțiunilor pe teritoriul municipiului;
- implementarea **programelor cu support al Uniunii Europene**.
- **cantine in** toate școlile, grădinițele de copii și instituțiile medicale cu sisteme **Pentru Om**.

- formarea în mediul social al convingerii că viitorul aparține societăților bazate pe cunoștințe!, iar cunoștințele pot fi atribuite prin educație. Din aceste considerente, viitorul statului este asociat direct cu tineretul. Educația va ocupa un rol important în strategia de dezvoltare, fiind stimulată și motivată pozitiv pe diverse căi;
Asigurarea condițiilor de creare a locurilor de muncă **pentru tineret** și a înaintării ofertei de **case sociale ieftine** (vezi *Prioritatea nr. 1*); dezvoltarea antreprenoriatului în mediul tineretului; vom opta pentru transferul de expertiză din UE în soluționarea problemei șomajului în rândurile tineretului; vom crea HUB uri unde tinerii vor putea sa vina si lucreze in scopuri antreprenoriale fara sa achite plata pentru arenda.

- utilizarea **fără compromisuri a măsurilor legale** de constrângeri față de **factorul infracțional, antisocial și imoral**. Primăria, prin intermediul poliției și a altor organe coercitive municipale, va asigura și va duce răspunderea pentru liniștea și siguranța cetățenilor;

Miza: Orasul trebuie sa fie unul sigur, in care traим noi, si am vrea sa traiasca copiii nostril, parintii nostril, buneii nostri. Un oras atractiv pentru investitori, un oras confortabil pentru trai, un oras al viitorului!